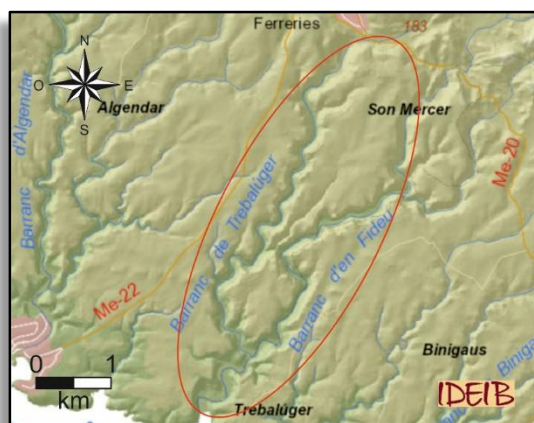

ME23GE

646008

Modelat fluvial del barranc de Trebalúger

Situació

Municipi:

Ferreries i Es Migjorn

Coordenades UTM
(31N ETRS89):

X: 586039
Y: 4423502

Dificultat i duració

30 min

1 2 3

Accés

La localitat d'interès se situa majoritàriament en terrenys de propietat privada. Podeu visitar-la en part mitjançant un camí rural, que, des del nucli urbà de Ferreries, es dirigeix al jaciment arqueològic de Son Mercer de Baix. Des de Ferreries heu de recórrer 750 m fins a la primera desviació a la dreta, que dona accés al camí rural de Son Mercer. Cal que us desplaceu 2,5 km fins a arribar a la finca de Son Mercer de Baix, on podeu deixar el cotxe. Després heu de caminar 1,2 km fins al jaciment, al costat del qual trobareu un magnífic mirador al barranc d'Albranca. També podeu visitar la desembocadura del barranc a la platja de Trebalúger, a la qual podeu accedir caminant 1,6 km des de cala Mitjana (on hi ha habilitat un aparcament) o des de cala en Fustam (1,5 km) per camins litorals. Seguint el Camí de Cavalls, també es pot visitar el barranc caminant 2,7 km des de cala Mitjana a l'àrea on conflueixen els barrancs de Trebalúger i d'Albranca.

Interès principal

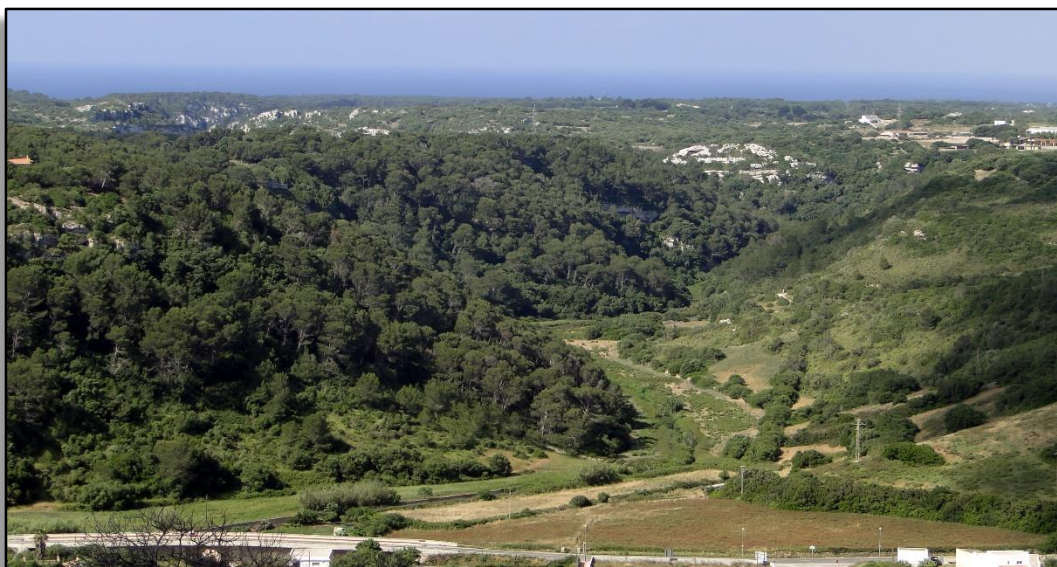
Geomorfològic

Interès secundari

Hidrogeològic i estratigràfic

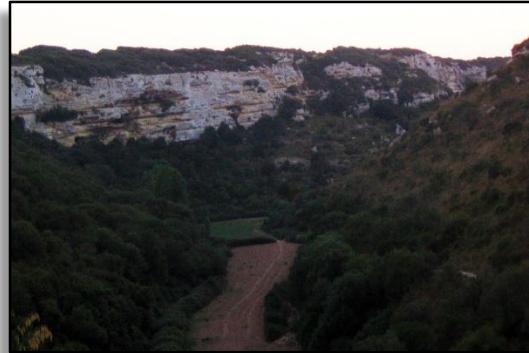
Descripció de la localitat

El barranc de Trebalúger, més irregular i extens que el barranc d'Algendar, forma dos ramals diferenciats (el torrent de Trebalúger a ponent i el torrent d'Albranca o Son Fideu a llevant) que neixen a la regió de Tramuntana, prop del poble de Ferreries i que s'uneixen a l'alçada de Son Olivar, ja molt a prop de la mar. El ramal de llevant té una extensió d'11 quilòmetres, mentre que el de ponent representa un tram de quasi 7 quilòmetres; 1,6 quilòmetres finalitzen la configuració d'aquest barranc. Està constituït per canons fluvials profunds, amb parets gairebé verticals tallades en el marès del miocè i desnivells pròxims al centenar de metres.

Capçalera del barranc de Trebalúger, vora el nucli urbà de Ferreries.

Encara que presenta una direcció fonamental, el barranc descriu nombroses voltes i recolzades en un traçat fluvial de gran recorregut. Aquest traçat sinuós s'associa a grans col·lapses que mostren un aspecte de falsos meandres. És a dir, tot i que aparentment es podrien associar aquests revolts sinuosos a l'erosió de les ribes per part dels rius (i per tant, a meandres), el seu origen s'associa al col·lapse provocat per la dissolució de la roca (coneguda com a *carstificació*) per part de les aigües subterrànies. La carstificació de les roques pot provocar l'ensorrament del sostre de coves i galeries i formar unes depressions de contorns circulars o el·líptics i de diversa grandària, que coneixem amb el nom de *dolines*, que pel fet de produir-se als marges del barranc haurien eixamplat la seva llera. Així, els abundants enfonsaments en forma de mitja lluna als marges dels barrancs, dels quals es reconeixen una quarantena al LIG, per efecte de la dissolució de les aigües subterrànies han configurat en gran mesura el seu aspecte actual. El col·lapse de roques als seus penya-segats n'afavoreix el retrocés i la morfologia semicircular d'aquests esfondraments dona una aparença de meandre.

Al barranc d'Albranca o Son Fideu (així com a altres barrancs de la part central del Migjorn de Menorca) hi podem identificar un traçat sinuós, a conseqüència dels col·lapses que afectaren els seus marges.

Les parets del barranc de Trebalúger delimiten a la part baixa àmplies extensions que antany van ser aprofitades per conrear.

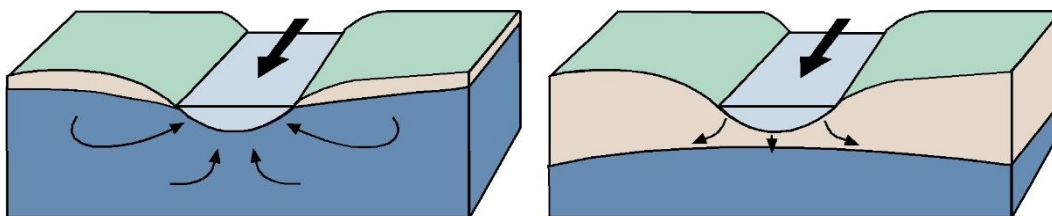
El tram final del barranc es caracteritza per ser molt més cabalós que el barranc d'Algendar, tot i que el nombre de fonts existents és inferior. S'hi troben 5 fonts amb aigua, amb més o menys cabal, que sorgeixen per la intercepció topogràfica del nivell freàtic, i se'n té constància d'almenys tres més que van deixar de rajar a finals dels anys vuitanta (als voltants de Son Fideu i Son Camaró), tot i que de ben segur n'hi ha moltes més de les quals ja no sorgeix aigua. Un barranc és un desnivell brusc en la superfície del terreny, causat habitualment per l'erosió d'un riu. Si el desnivell és suficient per interceptar el nivell freàtic

(la part superior de l'aquífer), aquest aportarà aigua al torrent. Quan aquesta intercepció es produeix per sobre la làmina d'aigua que transporta el torrent, l'aigua pot aflorar en forma de fonts.

El drenatge del torrent que flueix en el barranc d'Albranca s'inicia a l'alçada del lloc de Son Carabassa, mitjançant la font que porta el nom del barranc. En el de Trebalúger la primera font que s'identifica és la de na Joana. Cal assenyalar que el cabal del torrent minva molt fins a les rodalies de la intersecció entre els dos barrancs, especialment per efecte de la infiltració. Molt a prop de l'encreuament amb el barranc d'Albranca, al de Trebalúger s'identifica la cabalosa font de Son Olivar. Al tram final del barranc, el cabal del torrent és incrementat per les fonts de Matacristos i Trebalúger, ja molt a prop de la platja, que contribueixen que aquest darrer tram sigui força cabalós.

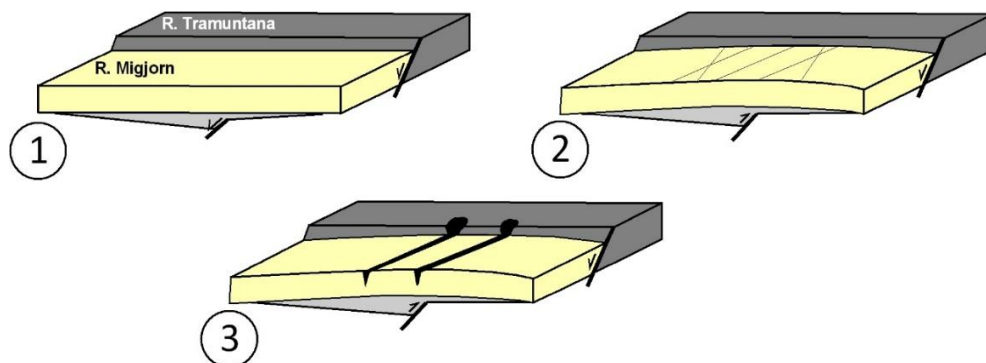
Font de na Foradada, que deixà de rajar pel descens del nivell freàtic que ha afectat de manera generalitzada els aquífers de l'illa des dels anys vuitanta. Font de Trebalúger (la fletxa indica el petit canal per on sorgeix l'aigua de la font) i escorrentia procedent de la font de Son Olivar, molt tapada per la vegetació.

El cabal dels torrents del barranc és molt irregular, és a dir, tot i anar rebent l'aportació d'aigua de noves fonts torrent avall, en alguns punts corre per la llera menys aigua. Aquest fet és degut al diferent comportament del torrent, que va passant de rebre aigua de l'aquífer a donar-n'hi en aquells indrets en què el nivell freàtic es troba més baix.

Aquests barrancs profunds només els localitzam a la part central de la regió de Migjorn de Menorca. Aquest fet és degut a la circumstància que per acció d'uns moviments tectònics, la regió es troba lleugerament bombada amb el màxim aixecament en aquesta part central (zona de major curvatura), i forma el que en geologia s'anomena una *estructura anticlinal*. L'aixecament d'aquesta part central portaria associada l'aparició d'un seguit de fractures que, com que són zones de major debilitat de la roca, serien aprofitades pels torrents per establir-s'hi i arribarien a afectar la zona de Tramuntana. A tots aquests moviments tectònics cal sumar-hi els descensos del nivell de la mar que es van produir a escala mundial al quaternari, que van provocar un increment del pendent i, en conseqüència, un gran poder erosiu dels torrents, que anirien agranant i arrossegant les roques i sediments cap a la mar. Una pujada posterior del nivell de la mar a partir de fa 10.000 anys frenaria aquest procés i l'invertiria, és a dir, provocaria la sedimentació generalitzada dels torrents en els seus sectors baixos i el reompliment de sediments de les cales.

Així al seu tram final, la llera del barranc de Trebalúger presenta un rebliment de llims i arenes de l'holocè (l'època geològica més recent) de fins a 10 m d'espessor, provocat per una pujada del nivell de la mar (que el va deixar pràcticament al nivell actual), que significaria la invasió de les zones més excavades durant l'encaixament dels torrents. Aquest ascens de la mar acabaria provocant la generació d'un estuari des d'on es produiria la sedimentació fins a arribar a la seva configuració actual. D'aquesta manera, la part final del barranc i, per tant, la més propera a la cala s'ha omplert de sediments d'origen marí i també de propis de llacunes.

Evolució de la regió de Migjorn que condiciona la formació dels profunds barrancs a la seva zona central. La sedimentació marina de la regió de Migjorn al miocè es va produir per l'enfonsament d'aquesta respecte a la de Tramuntana (1). A final del neogen-principi del quaternari, la regió es plega molt suaument i afavoreix l'aparició de fractures en la zona de major curvatura (zona central de la regió) (2).

Aquestes fractures són aprofitades per la xarxa de drenatge per al seu encaixament, que fins i tot arriba a la zona de Tramuntana, fet que afavoreix la seva incisió per comprendre una àrea més gran i la formació dels profunds barrancs en moments en què el nivell de la mar és més baix (3) (modificat de Gelabert *et al.*, 2005).

Per a saber-ne més

- FORNÓS, J.; OBRADOR, A.; ROSSELLÓ, V. (ed.), 2004. *Història Natural del Migjorn de Menorca. El medi físic i l'influx humà*. Societat d'Història Natural de les Balears -Institut Menorquí d'Estudis - Fundació Sa Nostra, 378 p.
- GELABERT, B.; FORNÓS, J.; PARDO, J.; ROSSELLÓ, V.; SEGURA, F., 2005. Structurally controlled drainage basin development in the south of Menorca (Western Mediterranean, Spain). *Geomorphology*, 65: 139-155.
- MATEOS, R. M.; GONZÁLEZ, C. (coord.), 2009. *Els camins de l'aigua de les Illes Balears. Aqüífers i fonts*. Instituto Geológico y Minero de España, Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, 267 p.

- PARDO, J. E.; RODRÍGUEZ-PEREA, A.; FORNÓS, J. J.; GARCÍA, F.; CERVERA, T., 1997. Caracterización de los fondos de las calas y los barrancos menorquines mediante sondeos eléctricos. *Dinámica Litoral Interior, Actas XV Congreso de Geógrafos Españoles*, 1: 191-203.
- QUINTANA, J., 2004. Presència de *Testacella* (*Testacella*) *scutulum* G.B Sowerby 1820 (Gastropoda: Testacellidae) a l'illa de Menorca (Illes Balears). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 47: 89-100.
- ROSSELLÓ, V. M.; FORNÓS, J.; GÓMEZ-PUJOL, LL. (ed.), 2003. Introducció a la geografia física de Menorca. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 226 p.
- SEGURA, F. S.; PARDO-PASCUAL, J.; ROSSELLÓ, V. M.; FORNÓS, J. J.; GELABERT, B., 2007. Morphometric indices as indicators of tectonic, fluvial and karst processes in calcareous drainage basins, south Menorca island, Spain. *Earth Surface Process and Landforms*, 32: 1.928-1.946.
- SEGURA, F. S., 2012. Cuando el mar invade las desembocaduras fluviales. Barrancos y calas, una relación necesaria pero no imprescindible. *Mètode: Revista de difusió de la Investigació*, 74: 44-49.

Recomanacions

Es pot realitzar la visita en qualsevol de les tres opcions plantejades al principi de la fitxa, ja que totes aquestes presenten un atractiu elevat. Cal considerar a la capçalera del barranc el valor afegit de visitar el poblat de Son Mercer de Baix, format per un conjunt de navetes d'habitació habitat entre el bronze inicial (1400 aC) i el talaiòtic (1000 aC). S'hi han identificat set unitats de dos tipus diferents: cinc de planta en forma de ferradura i dues de planta quadrada. Entre aquestes destaca la Cova des Moro, l'únic navetiforme conegut que ha conservat la coberta de lloses de pedra horitzontals sostingudes per tres columnes. A la part central (a la qual accedireu des del Camí de Cavalls) obtindreu unes vistes magnífiques de l'entorn natural que constitueix els barrancs, mentre que a la desembocadura podreu gaudir de la platja verge de cala Trebalúger.